Ελένη Λαδιά – Αφιέρωμα

Ήταν Νοέμβριος του 2000, όταν το λογοτεχνικό περιοδικό *Νέα Εστία* φιλοξενούσε το κριτικό κείμενό μου για το βιβλίο της Ελένης Λαδιά *Πανδοχείον η Χάρις*. Λίγο καιρό πριν, η φίλη πεζογράφος, Νατάσα Κεσμέτη, μου είχε συστήσει να το διαβάσω. Το τι επρόκειτο να συναντήσω ούτε καν το υποψιαζόμουν και, στα χρόνια που μεσολάβησαν από τότε μέχρι σήμερα, δεν έπαψα να διαβάζω και να γράφω για τα βιβλία της Ελένης Λαδιά. Η γοητεία της γραφής της με είχε κερδίσει από τις πρώτες αράδες και τώρα μου δίνεται η ευκαιρία να αναφερθώ συνολικά στο έργο της, στην προσπάθειά μου όχι μόνο να σας το γνωρίσω, αλλά με το δικό μου βλέμμα να σας δείξω την ομορφιά και την αρτιότητά του.

Στο *Πανδοχείον η Χάρις*, οι ένοικοί του, επτά τον αριθμό, ίσοι κι ελεύθεροι, αποκλεισμένοι από τη βροχή διαμένουν εκεί, αισθανόμενοι ταυτόχρονα τη μεταβατικότητα της παραμονής τους. Κουβαλούν αποτυπώματα μνήμης επιστρέφοντας στο τότε που τους στιγμάτισε και το κάνουν τώρα. Πλάθουν μύθους, διότι δεν αντέχουν την αλήθεια και συντρίμμια πια του έρωτα, βυθισμένοι στη μοναξιά και την απελπισία, ταλανίζονται από προκαταλήψεις, ψευδαισθήσεις και τύψεις, έχοντας στοιχειώσει μέσα τους όλους εκείνους που έζησαν μαζί τους, ενώ αυτοί οι ίδιοι καθορίζονται από τις επιλογές τους όταν, και στο πιο μεγάλο πάθος, δεν ολοκλήρωσαν τίποτα. Ανικανοποίητοι, προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα γιατί χωρίς να είναι σε θέση να εξηγήσουν τα διότι. Τα γεγονότα εξελίσσονται άλλοτε άδικα και άλλοτε απρόβλεπτα, λες και η ευτυχία δεν συμπεριλαμβάνεται στο θείο σχέδιο. Παρόλο που οι ήρωες διατηρούν το αυτεξούσιο, κανείς δεν τολμά να πιστέψει ή να δράσει, με αποτέλεσμα να μην οδηγούνται στο επέκεινα. Προεπιλεγμένη πορεία τούς κυνηγά και τους αποδυναμώνει, μέχρις ότου αυτή εκπληρωθεί. Πολλούς συνειρμούς γεννά και το Πανδοχείο, με τη δαιδαλώδη δομή και τον διαχωρισμό του σε δύο μέρη από μια έρημο, παραπέμποντας σε: Συνείδηση, Εγκέφαλο, Ναό, Πάνω και Κάτω Κόσμο, τους υποψιασμένους και τους ανυποψίαστους της ζωής.

Η έννοια της *περιχώρησης*, λέξη κλειδί στο βιβλίο, παραμένει ασαφής. Παράλληλα, τα στοιχεία της φύσης –νερό, αέρας, γη, φωτιά– χρησιμοποιούνται ωσάν συμβολικές μυητικές περιοδείες. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στο νερό τονίζοντας το άπιαστο, το ρευστό, το θολό, το υπόγειο, το διαυγές, που ξεδιψά ή λυτρώνει με δάκρυα. Ανάλογες ιδιότητες αποδίδονται και στον χρόνο, κάνοντας τους ήρωες να διαπιστώνουν πως είναι ρευστός, άπιαστος, συστέλλεται, διαστέλλεται, παγώνει, διαφεύγει, ενώ γίνεται αιχμηρός, χαράζοντας πρόσωπα και καρδιές, καίτοι άλλοτε, υποκειμενικός ή αντικειμενικός, αγγίζει το αιώνιο. Ταυτόχρονα, διαθλάται κάτω από το βλέμμα τους και συναισθηματικά φορτισμένοι τον τσακίζουν παρεμβαίνοντας στη συμβατική μέτρησή του. Τέλος, παρουσιάζεται σαν υγρό κάτοπτρο, όπου αντανακλάται με ναρκισσισμό ο αιώνιος αντίπαλος του ανθρώπου, ο εαυτός του.

Πανδοχείον η Χάρις, ένα βιβλίο καθαρά μυητικό, αλληγορικό, μεταφορικό και ανθρώπινο.

❖

Με την άριστη κατάρτισή της στους τομείς της φιλοσοφίας, της Ιστορίας και των θρησκευτικών, στο έργο της *Φρειδερίκος και Ιωάννης* έρχεται αντιμέτωπη με τον Νίτσε για τη μη ύπαρξη του Θεού σε αντιδιαστολή με τον Ιωάννη της Κλίμακος, που έχει ανέβει στα βουνά για να είναι πιο κοντά του.

Μέσω της ηρωίδας της, η Ελένη Λαδιά αναγνωρίζει πως όλα παίζονται σε μια καθοριστική στιγμή. Βρίσκει τη μοναξιά εξίσου επικίνδυνη με την ελευθερία, την πίστη ή την υποταγή και τον φόβο, μη γίνει πλάνη και μετατραπεί σε ασκητή. Φόβος που της γεννιέται από

τον ίδιο τον Νίτσε, ο οποίος σαν ακροβάτης υπερπήδησε τον εαυτό του. Και η άβυσσος του κατάπιε τον Νου. Αυτή την υπέρβαση θέλει και η συγγραφέας. Να αναγνωρίσει, αμφισβητήσει, αναιρέσει τη βάση και την ουσία όλων, κάνοντας ένα βήμα μπρος και δέκα πίσω. Δέχεται το πεπρωμένο. Την αιώνια επιστροφή των Προσωκρατικών ή την κυκλική κίνηση του Εμπεδοκλή, την ανελέητη διαδοχή, όπως οι κυκλικοί τοίχοι που είναι καμωμένοι από ευθείες, σαν το παράδοξο του Ζήνωνος για το βέλος που παραμένει ακίνητο κατά τη διάρκεια της κίνησής του. Σε κάποιο σημείο, φωνάζει πως «ο Θεός πέθανε», θέλοντας να τον κατηγορήσει γιατί δεν την προστάτεψε από τη μεγάλη απώλεια. Και όταν όλα έχουν χαθεί, με ποιον άλλο να συνομιλήσεις εκτός από αυτόν που μίλησε για τον Θεό;

Το πένθος την είχε οδηγήσει εκεί. Διάλεξε τον Νίτσε διότι πρέσβευε πως ο Θεός πέθανε και έψαχνε στα βουνά να βρει τον Υπεράνθρωπο, ενώ ο Ιωάννης ο Σιναΐτης πίστευε πως ο Θεός υπάρχει και πήγε στα βουνά για να ζήσει μόνο μαζί του. Συνομιλεί μαζί τους, μάχεται τον εαυτό της χωρίς έλεος, χωρίς να καταλήγει σε κανένα συμπέρασμα. Όταν πλέον αρχίζει το σώμα της να αντιδρά αναζητώντας τη ζωή, τότε συναντά την ταύτιση του Νίτσε με τη συμπαντική αντίληψη των Προσωκρατικών. Και αποχαιρετώντας τον Νίτσε, επιδιώκει την «Αιώνια Επιστροφή» πλημμυρισμένη από χαρά και ευφορία, βλέποντας ότι αξίζει το αποτέλεσμα της αγάπης στο πεπρωμένο. Αναιρώντας και τον εαυτό της, βρίσκει δικαιολογίες για την επιστροφή στον κόσμο. Έτσι, με μία επίσκεψη στον ναό της Δήμητρας, συμβιβάζεται αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα των θεών –των οποίων δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη– για μια προσευχή στο Σύμπαν από την ανθρωπότητα. Τελικά, ομολογεί πως όλες οι σκέψεις της ήταν ένα σαθρό αποτέλεσμα μιας ρευστής διάθεσης, τους βάζει στο ράφι, επιστρέφει στην καθημερινότητα και γίνεται ένα κομμάτι της ανθρωπότητας.

❖

Σ’ ένα άλλο βιβλίο της Ελένης Λαδιά, με τίτλο *Η γυναίκα με το πλοίο στο κεφάλι*, η συγγραφέας, βλέποντας την παγκοσμιοποίηση να εισβάλλει και να σαρώνει ιδέες, αξίες, θρησκεία, λεκτικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά λαών, με εξαιρετική περιεκτικότητα λόγου συμπυκνώνει όχι μόνο γνώση αλλά και την αγωνία της, μέσα σε 69 μόνο σελίδες, και αποσπά το Α΄ Κρατικό Βραβείο Διηγήματος (2007).

Στην εισαγωγή του κυριαρχεί η Αλεξάνδρεια. Μια πόλη του τότε και του τώρα, γεμάτη από Ιστορία, πολέμους, έρωτα, ποίηση, ελληνικότητα, θρησκεία, γλώσσα, οικουμενικότητα, αρώματα, ταξίδια, μυστήριο, κατακτήσεις, ζέστη, ιδρώτα, μπαχαρικά, άμμο και έρημο. Μια έρημο που εξαφανίζει τα πάντα. Σαν τον χρόνο. Σαν την παγκοσμιοποίηση. Μια γυναίκα χωρίς όνομα ταξιδεύει μόνη, μ’ ένα πλοίο στο κεφάλι, σε διαφορετικές εποχές, με μόνο συνομιλητή της τον έρωτα. Και ένας θεός, χθόνιος και υποχθόνιος, ο Σέρεπις, γεμάτος ελπίδα και μυστικισμό. Και μετά κι άλλοι θεοί κι άλλες θρησκείες και αιρέσεις και διαμάχες και φιλόσοφοι και ποιητές, μα πάνω απ’ όλους και όλα ο έρωτας.

Το κείμενο, άλλοτε προσωπικό και άλλοτε οικουμενικό, από το σώμα καταλήγει στην ψυχή για να μπει στο Σύμπαν και στον χρόνο. Με σύμμαχο τη μυθολογία, η συγγραφέας αναρωτιέται: τι να είναι πέρα από τα φύλα; Τι να είναι πέρα από την ψυχή, άραγε είναι ο Θεός; Είναι ο δημιουργός; Και τι είναι πέρα από αυτόν; Και όλα αυτά στην Αλεξάνδρεια, που άλλοτε είναι πόλη και άλλοτε είναι πόλις και δεν ξέρεις πότε μιλά για την πόλη και πότε για την ψυχή. Άλλοτε πάλι οι πόλεις μοιάζουν με γυναίκες που άνδρες τις κατοικούν. Ενώ από το παζάρι, που μοιάζει τόσο πολύ με τη λαϊκή αγορά της γειτονιάς, προβάλλει το φαινόμενο της

παγκοσμιοποίησης. Η καταστροφή της γλώσσας, η κακή κατανομή του πλούτου με την εξαγορά των δειλών και πλεονεκτών.

Η ποίηση και ο ποιητής μέσα στις σελίδες είναι υπαρκτοί άλλοτε σαν ανάμνηση και άλλοτε σαν επιθυμία. Πότε αναφέρεται συγκεκριμένα στον Καβάφη, πότε το πρόσωπό του παραμένει θόλο. Έτσι που ο αναγνώστης να αναρωτιέται: «Μεγαλέξανδρος; Καβάφης; Εσύ! Και ποιος είσαι Εσύ; Είσαι η Γλώσσα; η Φιλοσοφία; η Ιστορία; το Έθνος; η Θρησκεία; ο Χρόνος; Ή μήπως είσαι εσύ;» Ένας έρωτας γεμάτος απώλειες, από στιγμές που δεν βιώθηκαν ή από τον χρόνο που δεν διήρκεσε. Και δεν ξέρεις για ποιον χρόνο μιλά και για ποιον έρωτα, με αποτέλεσμα να μην ξέρεις ποιος πρωταγωνιστεί, ενώ η ίδια με σκηνοθέτη τον χρόνο παίζει. Γνώριμη τοποθέτησή της το παιχνίδι μαζί του, ποντάροντας άλλοτε στη ρευστότητά του και άλλοτε στο ακαθόριστο τότε, που είναι πάντα παρόν.

Η Ελένη Λαδιά συμπυκνώνει ένα ταξίδι οικουμενικό με μόνο στόχο να διαφυλάξει την ακεραιότητα και τον σεβασμό του ανθρώπου. Τέλος, οι μνήμες προβάλλουν ως η μόνη αντίσταση και παράλληλα ο θησαυρός που ο καθένας οφείλει να διαφυλάξει από το νέο θεριό της αποκάλυψης, την παγκοσμιοποίηση, κάνοντας το πλοίο στο κεφάλι να αναδεικνύεται ως η κιβωτός εντός της οποίας πρέπει όλα να διασωθούν. Σαν ανάμνηση; Ίσως.

❖

Το βιβλίο της με τον τίτλο *Ταραντούλα*, η συγγραφέας το χωρίζει εσωτερικά σε δύο παράλληλα βιβλία: στη «Λογική των ανθρώπων», όπου φέρνει σε αντιδιαστολή τη λογική με την πίστη, παρουσιάζοντας τα διάφορα ρεύματα θεολογικών ερμηνειών, τις αιρέσεις διά μέσου των αιώνων, δηλώνοντας συγχρόνως πως το Σύμπαν είναι πανθεϊστικό και δεν φτιαχτήκαμε από κανέναν, αφού πάντα υπήρχε· και στην «Ταραντούλα», όπου μέσα από τη ζωή των ηρώων προβάλλει την αιρετικότητα της ίδιας της ζωής. Ποια σχέση και παραλληλία μπορεί να έχει το βιβλίο των αιρέσεων «Η λογική των ανθρώπων» μέσα στο μυθιστόρημα *Ταραντούλα*; Ποιος πλέκει τον ιστό του για να πιάσει τον άλλον, ακόμη και τον αναγνώστη; Και γιατί επέλεξε την ταραντούλα; Μήπως επειδή αντέχει στον χρόνο; Όπως το σύμπαν και όπως η πίστη προς τον Θεό;

Η συγγραφέας, μέσα από ένα μείγμα ελληνικής μυθολογίας, φιλοσοφικών ρευμάτων, χριστιανισμού, αιρέσεων και περιστατικών της ζωής καθημερινών ανθρώπων του χωριού και των πόλεων, χτίζει δύο παράλληλα σύμπαντα: το θεολογικό με τις αιρέσεις και το ανθρώπινο. Στο θεολογικό, φέρνει ακόμη μια φορά τον εαυτό της αντιμέτωπο με την πίστη και τη λογική, στην ύστατη ίσως προσπάθειά της να εισχωρήσει στην πίστη ή να παραμείνει στη λογική. Στο ανθρώπινο, σαν ταραντούλα κεντρίζει τους ήρωες και πλέκει τον ιστό της, αιχμαλωτίζοντας και προδιαγράφοντας όχι μόνο τις κινήσεις, αλλά και τις σκέψεις τους. Έτσι, οι ήρωές της επιβεβαιώνουν τις απόψεις της, διαχωρίζοντας τη θρησκεία από τη θεολογία, βιώνουν την αιρετικότητα του έρωτα, ενώ συγχρόνως ανακαλύπτουν την ποιητικότητα της ζωής, συμφωνώντας με τη συγγραφέα πως ακόμη και όταν η ζωή σε γελοιοποιεί και σε κατεβάζει στο βάθος της ύπαρξής σου, το κάνει για να γνωρίσεις καλύτερα τον εαυτό σου. Και καταλήγει στο συμπέρασμα πως, όταν ο ανθρώπινος εγκέφαλος, που είναι δημιούργημα της Μεγάλης Έκρηξης, καταφέρει να ελέγξει τον θάνατο, τότε το ανθρώπινο ον θα αγγίξει την αιωνιότητα και τη θεοποίησή του. Ίσως αυτή είναι η ελπίδα και η πίστη της συγγραφέως: η θεοποίηση του ανθρώπου.

❖

Η Ελένη Λαδιά μάς έχει συνηθίσει στη θεοποίηση αρχέτυπων συμβόλων, όπως το νερό. Στο έργο *Ποταμίσιοι έρωτες*, με τη μορφή ενός μυητικού ποταμού δηλώνεται ο Έρωτας και η Ζωή. Με τη βροχή δηλώνεται ο Θάνατος, ο οποίος ταυτόχρονα αποτελεί σημείο κάθαρσης, ενώ ο ποταμός, με τη σκοτεινή του όψη, υπενθυμίζει πως το καλό και το κακό συνυπάρχουν. Η συγγραφέας συμβουλεύει: «Μην μπεις στη σκοτεινή πλευρά κάποιου». Είναι όμως αυτό εφικτό; Ή μήπως αυτό το οποίο μας έλκει περισσότερο είναι η σκοτεινή πλευρά των άλλων και του εαυτού μας;

Ο κόσμος τον οποίο δημιουργεί εμφανίζεται τόσο οικείος, που θα ’λεγε κανείς πως οι ήρωες αποτελούν δικά μας κομμάτια. Ωστόσο, όλοι διατηρούν τις Μυθικές Ουσίες και καταβολές τους. Η ιστορία τους θα μπορούσε να είχε συμβεί στην αρχαιότητα, στον Μεσαίωνα ή στις αρχές του 20ού αιώνα, μόνο οι παρεμβολές των ειδήσεων μάς τοποθετούν στο σήμερα. Στον χρόνο αφήγησης Άνθρωποι, Μνήμες και Νερό, ρευστά και πρόσκαιρα συνυπάρχουν, ενώ τα γεγονότα προϋπάρχουν και θα υπάρχουν αενάως, δηλώνοντας την επαναληπτική ροή της εμφάνισης των πράξεων ή τη θεατρική κυκλικότητα της ζωής. Και ο δυνάστης χρόνος, πρωταγωνιστής, αναπαράγει τα γεγονότα και τα καταχωρεί σαν μνήμες. Χρόνος και νερό ρέουν, εμπλέκουν και καθαγιάζουν τα πάντα χωρίς αρχή και τέλος.

❖

Τέλος, στο βιβλίο της *Ο ονειρόσακκος* –είναι το αγαπημένο μου και είχα τη χαρά και την τιμή να το παρουσιάσω μαζί της, στην αίθουσα Ελλήνων Λογοτεχνών–, παραδέχεται πως το τυχαίο είναι το φοβερότερο πρόσωπο του Θεού και σε μία de profundis εξομολόγηση μας λέει: ένα πρωί ξυπνά και το μικρό της διαμέρισμα δεν χωρά την πληθώρα των ονείρων της. Στα χρόνια που πέρασαν, από τα μικράτα της μέχρι τώρα, ταξινομήθηκαν από μόνα τους, αναπαράχθηκαν, άλλα κλαψουρίζουν ακόμη και άλλα την κοιτούν κατάματα, θεωρώντας την υπεύθυνη για το ότι βρίσκονται ακόμη στο ράφι. Στην αναμονή. Άλλα δεν άντεξαν τη δοκιμασία του χρόνου και εξέπνευσαν. Άλλα, πάλι, εξόριστα από την πραγματικότητα, έγιναν εφιάλτες. Δέσμια των ονείρων της, το πήρε απόφαση και ένα πρωί τα έβαλε σε έναν σάκο, τα έδεσε με σκοινί πολύ σφιχτά και τα πήγε με το αυτοκίνητο να τα πετάξει στον γκρεμό. Στη διαδρομή άκουσε λυγμούς να έρχονται από τον σάκο. Ήταν και το τραγούδι που έπαιζε. Πόσα όνειρα είχε κάνει τότε, τότε που ήταν το κέντρο του κόσμου! Έφτασε και τα πέταξε όλα στον γκρεμό. Και ξαφνικά, ένα όνειρο γεννήθηκε. Να ζει πια χωρίς όνειρα!

Με αυτό το διήγημα ξεκινά την αφήγησή της η Ελένη Λαδιά και ακολουθούν άλλα δώδεκα. Όλα έχουν συνοχή και εξέλιξη – μεταξύ τους, αλλά και εσωτερικά το καθένα. Μέσα σε αυτά, πρώτη φορά τραβά την αυλαία και, αφαιρώντας όλα τα προσωπεία των ηρώων της που κατά καιρούς φόρεσε για να περπατήσει στις σελίδες των βιβλίων της, μας υποκλίνεται και αποκαλύπτεται. Μαγική και θεϊκή, με όλους τους πόνους να την κατατρώγουν σαν ενύπνια, εφιάλτες, φαντάσματα, οράματα, θαύματα, οπτασίες, έρωτες, χρησμοί, δαίμονες και δαιμόνια.

Κινείται διάφανη, σαν το φάντασμα του Νικηφόρου, της Αλεξάνδρας, από το *Πανδοχείον η Χάρις*, της Φωτεινής από τους *Ποταμίσιους έρωτες*, της γυναίκας με το πλοίο στο κεφάλι, της Ταραντούλας, αποκαλύπτεται και τώρα την αγαπάμε πιο πολύ. Οι ήρωές της αναζητούν τον Θεό, ενώ η ίδια ακόμη αμφισβητεί την ύπαρξή του, τη μετά θάνατον ζωή και τον Παράδεισο. Ροκάνιζαν την ψυχή της όσο ήταν εν ζωή και γι’ αυτό έγραφε. Έπλαθε έναν άλλο κόσμο, για να αντέχει αυτόν της πραγματικότητας. Και όμως, τους βλέπει. Πεθαμένοι από χρόνια. Φαντάσματα πια. Φάντασμα κι αυτή. Στις συναντήσεις της μαζί τους μειώνει την

απόσταση κατεβαίνοντας συνεχώς στον Άδη. Μέχρι να γίνουν οι δύο κόσμοι ένα. Ένα βιβλίο γραμμένο για τους κόσμους των ονείρων και της πραγματικότητας. Για την τυχαία συνάντηση των γραμμών που ενώνουν τους δύο κόσμους. Της αρέσει να βαδίζει ανάμεσά τους. Ή, καλύτερα, σε έναν κόσμο που μυρίζει κλεισούρα και παρελθόν. Με γλώσσα που μαγεύει, θυμίζει τον πλούτο και τις ρίζες των λέξεων, οι οποίες φορούν τα καλά τους και παρελαύνουν στις προτάσεις της απαστράπτουσες, μ' ευρυχωρία ερμηνειών.

Τα χαρακτηριστικά αυτά, σε συνδυασμό με την πυκνή γραφή της Ελένης Λαδιά, δίνουν κείμενα που κοσμούν την ελληνική λογοτεχνία. Λάμπουν στην ταχύτητα και την προχειρότητα της εποχής που ζούμε. Πόσες έννοιες, ιδέες, τοποθετήσεις σε μία πρόταση! Και πόση μαεστρία πρέπει να διαθέτει κανείς για να το καταφέρνει αυτό, χωρίς να κουράζει. Τα βιβλία της είναι σπάνια. Από αυτά που πρέπει να διδάσκονται στα σχολεία για την έμπνευση, τις ιδέες, τις γνώσεις, το ήθος και πολύ περισσότερο για τη μαγεία, τον πλούτο, το κάλλος της ελληνικής γλώσσας και την τέχνη της γραφής.

Κι αυτό ακριβώς είναι το πιστεύω μου συνολικά για το έργο της Ελένης Λαδιά: πρέπει να διδάσκεται στα σχολεία. Διότι, πέρα από τον πλούτο των φιλοσοφικών, ιστορικών, θρησκευτικών, αιρετικών, μυθολογικών, παγανιστικών αναφορών της, υπάρχει το μαγικό στοιχείο της πρόσμειξής τους: χωρίς να χάνουν το βάρος και το βάθος των εννοιών τους, μπορούν και χωρούν χωρίς να κουράζουν ή να «αποστειρώνουν» την αφήγηση. Ως εκ τούτου, ενώ ήρωες και αναγνώστες πατούν στον ρεαλισμό της πραγματικότητας, στο κατά βάση ανθρώπινο πεζογραφικό έργο της Ελένης Λαδιά, η σκέψη τους πετά σε ένα άλλο, υψηλότερο επίπεδο, αυτό των ιδεών, ιδεωδών, εννοιών, αξιών, με αποτέλεσμα να κατακλύζεται η καθημερινότητά τους από έμπνευση.

Έτσι στοιχειοθετείται η ουσία της πεζογραφίας της, που απογειώνεται με την πρωτοτυπία στη διαχείριση θεμάτων όπως: οι ιδέες, ο θάνατος, ο πάνω και κάτω κόσμος, η ύπαρξη ή η αμφισβήτηση του Θεού, ο πόνος της απώλειας, η ελπίδα, το όραμα στη ζωή, οι αξίες και, τέλος και πάνω απ' όλα, ο άνθρωπος. Η γυναικεία παρουσία μάλιστα πρωταγωνιστεί παντού, ενδεδυμένη με μανδύες θεϊκούς, αιρετικούς, ιστορικούς, φιλοσοφικούς, κινούμενη ανάμεσα σε δύο σύμπαντα, έρχεται συνεχώς αντιμέτωπη με τη δυαδικότητα της υπόστασής της. Ζεί, μέσα στον κόσμο των ενυπνίων, των φαντασμάτων, των δαιμόνων και δαιμονίων, διεκδικώντας ταυτόχρονα το αυτεξούσιο και τον σεβασμό στην ύπαρξή της. Μαζί της, πρωταγωνιστής και ο χρόνος – άλλοτε δυνάστης κι άλλοτε δημιουργός.

Η Ελένη Λαδιά, με πολυεπίπεδη γραφή, συγχωνεύει το δοκίμιο με τη λογοτεχνία με τρόπο μοναδικό, διδάσκοντας και γοητεύοντας τον αναγνώστη με όχημα τη μαγεία και το κάλλος της ελληνικής γλώσσας.

Τούλα Ρεπαπή, MBA
Κριτικός Λογοτεχνίας & Κινηματογράφου